

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30.10.1987, sp. zn. 1 Cz 54/87, ECLI:CZ:NS:1987:1.CZ.54.1987.1

Číslo: 38/1988

Právní věta: K doložení příčinné souvislosti mezi zhoršením jakosti podzemní vody (§ 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb.) a jednáním toho, z jehož činnosti mohlo dojít ke zhoršení jakosti vody, je třeba zjistit, v jakém stavu byl zdroj vody a jeho bezprostřední okolí před zhoršením jakosti vody, jaká činnost (zejména hospodářská) byla v místě a v rozhodné době vyvíjena a jak mohla negativně ovlivnit jakost podzemní vody, zda takovou činnost neprovozovali a sami oprávnění odběratelé vody, jaké byly konkrétní hydrologické poměry v místě a jaký byl vývoj naměřených hodnot znečištění vody ve studni nebo jiném zdroji vody. Volba způsobu hospodářsky účelného patření náhradního zdroje vody náleží zásadně tomu, z jehož činnosti došlo ke zhoršení jakosti vody.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 30.10.1987

Spisová značka: 1 Cz 54/87

Číslo rozhodnutí: 38

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Vodní hospodářství

Předpisy: 138/1973 Sb. § 29 odst. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 38

K doložení příčinné souvislosti mezi zhoršením jakosti podzemní vody (§ 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb.) a jednáním toho, z jehož činnosti mohlo dojít ke zhoršení jakosti vody, je třeba zjistit, v jakém stavu byl zdroj vody a jeho bezprostřední okolí před zhoršením jakosti vody, jaká činnost (zejména hospodářská) byla v místě a v rozhodné době vyvíjena a jak mohla negativně ovlivnit jakost podzemní vody, zda takovou činnost neprovozovali a sami oprávnění odběratelé vody, jaké byly konkrétní hydrologické poměry v místě a jaký byl vývoj naměřených hodnot znečištění vody ve studni nebo jiném zdroji vody.

Volba způsobu hospodářsky účelného patření náhradního zdroje vody náleží zásadně tomu, z jehož činnosti došlo ke zhoršení jakosti vody.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 30. 10. 1987, [1 Cz 54/87](#))

Žalobci uváděli, že v důsledku vyvážení tekutého odpadu z drůbežárny žalované organizace a kompostování statkových hnojiv na pozemcích, nepříliš vzdálených od studny užívané žalobci u jejich rodinného domku, došlo koncem roku 1979 ke znehodnocení vody ve studni. Protože rozhodnutím okresního hygienika z 30. 5. 1980 byl vydán zákaz používání závadné vody ze zmíněné studně a tento stav trval i nadále, domáhali se žalobci jednak náhrady škody v souvislosti s donáškou 30 litrů vody denně za dobu od 9. 7. 1980 do

12. 2. 1985 v celkové výši 35 160,- Kčs, jednak zřízení vodovou ze studny MNV v D. do rodinného domku žalobců.

Okresní soud v Liberci rozsudkem rozhodl že žalovaná organizace je povinna zaplatit žalobcům částku 35 160,- Kčs do 15 dnů od právní moci rozsudku. Pokud šlo o požadavek uložení povinnosti zřídit náhradní vodovod z výše uvedené studny do rodinného domku žalobců, byla žaloba zamítnuta. Žalované organizaci bylo uloženo, že je povinna nahradit žalobcům náklady řízení ve výši 2770,- Kčs do 15 dnů od právní moci rozsudku a zaplatit československému státu - okresnímu soudu v Liberci soudní poplatek ve výši 1008,- Kčs do jednoho měsíce od právní moci rozsudku. Své rozhodnutí soud odůvodnil tím, že se provedeného dokazování vyplývá příčinná souvislost mezi hospodářskou činností žalované organizace o zhoršení jakosti podzemní vody přitékající do studně užívané žalobci. Pokud šlo o otázku, zda se na tomto zhoršení jakosti podzemní vody podíleli také samotní žalobci v souvislosti s obhospodařováním přilehlého pozemku chovem domácího zvířectva a stavem studny i jejího bezprostředního okolí, soud dospěl k závěru, že žalobci se na způsobení posuzované škody nepodíleli. Zamítavý výrok soud odůvodnil tím, že voda v náhradním zdroji, odkud žalobci požadovali zřízení vodovodu, neodpovídá normě pro pitnou vodu.

Proti tomuto rozsudku soudu prvního stupně podali odvolání žalobci i žalovaná organizace. V průběhu odvolacího řízení žalobci rozšířili žalobu o dalších 6860,- Kčs a to jako náhradu za donášku vody za období od 13. 2. 1985 do 21. 1. 1986.

Krajský soud v Ústí nad Labem svým rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně v té části, v níž bylo žalované organizaci uloženo zaplatit žalobcům 35 160,- Kčs, tak, že se žaloba o zaplacení této částky zamítá. Dále bylo rozhodnuto, že se zamítá žaloba i ohledně požadovaných dalších 6860,- Kčs. V zamítavém výroku byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen a jeho výrok o soudním poplatku zrušen. Konečně bylo vysloveno, že žalované organizaci se nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů. Své rozhodnutí odvolací soud zdůvodnil především tím, že nebyla a ani již nemůže být prokázána příčinná souvislost mezi činností žalované organizace a zhoršením jakosti podzemní vody přitékající do studně žalobců. Vzhledem k tomu chybí jeden z předpokladů odpovědnosti žalované organizace za posuzovanou škodu.

Nejvyšší soud ČSR rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČSR, tak, že těmito rozsudky soudů obou stupňů byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

Náhrada za zhoršení jakosti podzemní vody podle ustanovení § 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb. spočívá v opatření náhradního zdroje, případně (není-li to možné nebo hospodářsky účelné) v jednorázové náhradě odpovídající snížení hodnoty nemovitého majetku, s jehož užíváním je povolení odběru podzemní vody spojeno (§ 29 odst. 1, druhá a třetí věta, zákona č. 138/1973 Sb.).

Opatřením náhradního zdroje vody ve smyslu ustanovení § 29 odst. 1 uvedeného zákona se z hlediska oprávněného občana rozumí neprodlené opatření zdroje vody odpovídajícího množství a jakosti, jejíž odběr nevyžaduje větší úsilí nebo náklady (např. pokud jde o vzdálenost zdroje) oproti tomu, kdyby oprávněný odběratel odebíral podzemní vodu z původního zdroje. S výjimkou případů, kdy je určitý

způsob opatření náhradního zdroje vody organizaci uložen např. rozhodnutím příslušného správního orgánu, náleží volba hospodářsky účelného způsobu opatření tohoto náhradního zdroje zásadně organizaci.

Jestliže organizace náhradní zdroj neopatří nebo opatří náhradní zdroj vody (může jít např. o přistavování cisterny s vodou na určité místo), s jejímž odběrem bude (ve srovnání s úsilím nebo náklady spojenými s původním oprávněným odběrem podzemní vody) spojeno vyšší úsilí nebo náklady (třeba právě při donášce vody z větší vzdálenosti), lze za použití ustanovení § 421 odst. 1 o. z. a § 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb. dovodit, že oprávněný odběratel má právo na náhradu majetkové újmy vznikající v souvislosti s vynakládáním vyšších nákladů na opatření (donášku) odpovídajícího množství vody.

Jak z hlediska povinnosti opatřit náhradní zdroj vody, tak i z hlediska náhrady vyšších nákladů vznikajících při donášce vody z větší vzdálenosti je ovšem nezbytné, aby byly splněny všechny předpoklady uvažované odpovědností organizace za zhoršení jakosti podzemní vody. Jedním z těchto předpokladů je existence příčinné souvislosti mezi jednáním organizace a nastalým zhoršením jakosti podzemní vody. Není rozhodující, zda organizace při svém jednání porušila některou právní povinnost a zda je dáno její zavinění.

V projednávané věci však dosud provedené řízení neposkytuje podklady pro jednoznačný závěr, zda mezi jednáním (hospodářskou činností) žalované organizace a zhoršením jakosti podzemní vody (napájecí studnu užívanou žalobci) existuje příčinná souvislost. Především dosud nebylo řádně objasněno, v jakém stavu byla studna a její bezprostřední okolí v době před zhoršením jakosti vody, kdy jakými prostředky a v jakém množství žalobci hnojili půdu v okolí studny, jaká chovali v rozhodné době zvířata a jak nakládali s odpadem z této činnosti. Tyto skutečnosti potřebné pro posouzení toho, zda znečištění vody ve studni nebylo vyvoláno činností samotných žalobců (§ 441 o. z.), měly být zjištěny nejen výslechem žalobců, ale i výslechem svědků a případně i provedením dalších důkazů. Obdobným způsobem mělo být zjištěno i to, zda voda ve studni nebyl znečištěna již dříve, než tvrdili žalobci, popřípadě zda žalobci již dříve při jejím užívání jako vody pitné netrpěli nějakými zdravotními obtížemi. Dále bylo zapotřebí objasnit, zda v rozhodném místě a době provozoval nějakou činnost (např. hospodářskou), která mohla mít za následek nastalé znečištění podzemní vody ve studni užívané žalobci, ještě jiný subjekt než žalobci a žalovaná organizace. Konečně pak bylo na soudech obou stupňů, aby si opatřily dostatečné podklady pro závěr, zda a jakým způsobem se na znečištění podzemní vody v dané studni mohla podílet hospodářská činnost žalované organizace prováděná v rozhodném místě a čase. Přitom bylo třeba vzeti v úvahu i konkrétní hydrologické poměry a v závislosti na nich uvažovat nejen činnost (hnojení, skládku odpadu ze živočišné výroby apod.) prováděnou v bezprostřední blízkosti studny, ale také činnost prováděnou v celém území, jež mohla mít za následek znečištění zdroje podzemní vody napájejícího studnu užívanou žalobci. V souvislosti s tím bylo nezbytné zjistit míru znečištění vody ve studni žalobců také v době rozhodování soudu a vypořádat se s vývojem postupně nadměrných hodnot znečištění, zejména zda v závislosti na jejich změnách lze učinit nějaký závěr pro to, jaká činnost, v které době a kde prováděná mohla vyvolat zkoumané znečištění.

Protože objasnění těchto otázek se neobejde bez náležitého odborného posouzení, bylo nezbytné vyžádat znalecký posudek z oboru vodního hospodářství, zejména k otázce příčinné souvislosti mezi činností žalované organizace a znečištěním podzemní vody napájející studnu užívanou žalobci.

Jestliže dosud nebyly provedeny všechny uvedené důkazy a soud se nepokusil alespoň vylučujícím způsobem objasnit, zda posuzované znečištění podzemní vody ve studni užívané žalobci mohlo být vůbec způsobeno činností jiného subjektu než právě žalované organizace, je závěr odvolacího soudu o nemožnosti zjištění příčinné souvislosti mezi činností žalované organizace a vzniklým znečištěním podzemní vody předčasný.

V souvislosti s posouzením otázky existence příčinné souvislosti mezi jednáním žalované organizace a znečištěním podzemní vody ve studni užívané žalobci je odvolacímu soudu zapotřebí vytknout i procesní pochybení spočívající v tom, že se odchýlil od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, aniž opakoval provedené důkazy a zjednala tak potřebný podklad pro jejich odlišné hodnocení.

Pokud šlo o požadavek žalobců, aby jim žalovaná organizace zřídila náhradní vodovod ze studny MNV v D., bylo nutno mít na zřeteli zejména to, že volba hospodářsky účelného způsobu opatření náhradního zdroje vody náleží zásadně žalované organizaci. To však nebrání tomu, aby se občan v případě, kdy odpovědná organizace takový náhradní zdroj neopatří, domáhal jeho opatření cestou žaloby. Za takové situace je na soudu, aby se zabýval otázkou hospodářské účelnosti žalobou požadovaného způsobu opatření náhradního zdroje vody i možností realizace žalobního návrhu a aby poskytl účastníkům v tomto směru potřebné poučení (§ 5 o. s. ř.). Zmíněnými otázkami se však soudy obou stupňů nezabývaly. Pochybení je ovšem třeba spatřovat i v závěru soudu prvního stupně o tom, že žalobci požadovaný náhradní vodovod nelze zřídit vzhledem k nedostatečné jakosti vody ve studni MNV v D., odkud by měla být voda přiváděna. V této souvislosti bylo zapotřebí vypořádat se kromě jiného i s tím, zda nešlo jen o přechodné zhoršení jakosti vody v této studni, a v záporném případě, zda žalobci, jak tvrdili, mohli tuto vodu po úpravě požívat i jako pitnou.

Protože soudy obou stupňů při svém rozhodování vycházely z neúplně zjištěného skutečného stavu věci, nezabývaly se otázkou hospodářské účelnosti požadovaného způsobu opatření náhradního zdroje vody a odvolací soud se odchýlil od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, aniž řádně opakoval provedené důkazy, porušily svými rozsudky zákon v ustanoveních § 6, § 120 odst. 1 a § 153 odst. 1 o. s. ř., odvolací soud navíc i v ustanoveních § 211, § 122 odst. 1 a § 213 o. s. ř. v souvislosti s ustanoveními § 421 odst. 1 a § 441 o. z. a § 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb.